

Muzeum Polskich Formacji Granicznych

<https://muzeumsg.strazgraniczna.pl/muz/formacje-ochrony-granic/rys-historyczny/1945-1990/24061,Graniczny-Punkt-Kontroli-Warszawa-Okęcie.html>
2024-05-13, 10:54

Graniczny Punkt Kontroli Warszawa-Okęcie

Po zwycięskiej wojnie nad Niemcami Hitlerowskimi na terenie lotniska władzę graniczną sprawował Komisarz Wojsk Radzieckich oraz lotnictwo odrodzonego Wojska Polskiego. Stały rozkład zaczął obowiązywać w grudniu 1945 r., gdy administrację nad lotniskiem przejęły Polskie Linie Lotnicze „LOT” otwierając linie zagraniczne.

W związku z otwarciem lotniska Warszawa-Okęcie jako portu zagranicznego powstała konieczność stworzenia Przejściowego Punktu Kontrolnego WOP w celu kontroli ruchu osobowego.

Pierwszym dokumentem po odzyskaniu niepodległości, na podstawie którego podjęto decyzję o tworzeniu Przejściowych Punktów Kontrolnych był Rozkaz Naczelnego Dowódcy Wojska Polskiego Nr 326 z dnia 10 czerwca 1945 r. zobowiązywał on Dowódcę II Armii do zorganizowania Przejściowych Punktów Kontrolnych (nie dotyczyło to PPK Okęcie). Dopiero Rozkaz NDWP Nr 0304 z dnia 28 października 1945 r. zobligował Dowódców Okręgów Wojskowych do sformowania, na terenach objętych ich służbową działalnością, w terminie do 15 listopada 1945 r., punktów kontrolnych w przejściach granicznych. Powołano trzy kategorie PPK. W myśl wymienionych rozkazów, w warszawskim okręgu wojskowym miał być sformowany Wydział WOP w stanie osobowym 26 wojskowych i pracowników cywilnych oraz podporządkowany jemu bezpośrednio Przejściowy Punkt Kontrolny Warszawa-Okęcie. PPK Okęcie został zakwalifikowany jako PPK II kategorii (czasu pokojowego).

W ówczesnej nomenklaturze Dowódca PPK nazywany był Kierownikiem, Zastępca zaś analogicznie – Zastępcą Kierownika PPK.

PPK II kategorii było zorganizowane następująco:

Organizacja	Kontrolny Punkt Przejściowy Drużyna Żołnierska
Skład osobowy	6 oficerów 11 szeregowców 2 pracowników kontraktowych
Transport	wóz + 2 konie

STANOWISKO	ETAT	STOPIEN	STAN FAKTYCZNY	NAZWIŚKO
Kierownik	kpt.		brak	
Zastępca	kpt.	ppor.		Ryszard Górecki
Kontroler	por.	chor.		Tadeusz Rżazewski

Kontroler	por.		brak
Kontroler	por.		brak
Kancelista	ppor.	chor.	Stanisław Szczęsny
Pisarz	st. sierż.	plut.	Eugeniusz Karasek
Daktyloskop	prac.kontrakt.		brak
Maszynista	prac.kontrakt.		Helena Damirosz
Dowódca drużyny	sierż.	sierż.	Julian Nadacny
Podof. Gosp.	plut.	plut.	Konstanty Kościelniak
Woźnica	szer.	szer.	Stanisław Bednarski
Żołnierze 7 - służba wartownicza			

Wykaz imienny pierwszej załogi PPK Warszawa Okęcie na dzień 1 stycznia 1945 r.

Ppor. Ryszard Górecki został wyznaczony na Zastępcę Kierownika PPK Okęcie Rozkazem Dziennym nr 36 z dnia 29 listopada 1945 r. Ppor. Górecki dowodził PPK bardzo krótko, bo tylko do lutego 1946 r. Od marca 1946 r. Kierownikiem PPK był ppor. Kazimierz Maśluk.

Pomieszczeniem, w którym znajdowało się PPK Warszawa Okęcie był drewniany jednopiętrowy budynek, w którym znajdowała się również wieża obserwacyjna. Budynek ten znajdował się w pobliżu miejsca gdzie obecnie mieści się port krajowy. W dzień pomieszczenie to spełniało rolę przejścia granicznego, a w nocy zamieniało się w koszary, gdyż oficerowie nie mając mieszkań musieli spać na terenie PPK. Zmora w tym czasie były pluskwy, które zmęczonym całodzienną oficerom i żołnierzom utrudniały odpoczynek. Problemy były nawet z wodą, a trzeba było powiedzieć, że było to jedyne lotnisko w Polsce, na którym znajdowało się przejście graniczne.

Sytuacja uległa poprawie, gdy oddano do dyspozycji PPK barak drewniany, w którym wydzielono dwa pomieszczenia. Służba na PPK była bardzo wyczerpująca. Oficer jednego dnia pracował od godz. 6.00 do 22.00, a w dniu następnym od 6.00 do 18.00. Pracowano również co drugą niedzielę. Samoloty w tym czasie w nocy nie latały. Kierownik PPK w przypadku dużej ilości pasażerów czekających na odprawę sam pracował jako kontroler.

Rok 1946, to rok, w którym na dobre rozpoczęła się działalność PPK Warszawa Okęcie. Oficerowie, którzy zostali wyznaczeni zgodnie z przydziałem służbowym na ten specyficzny PPK mieli wiele problemów w trakcie pełnienia swoich obowiązków. Formy i metody służby granicznej nie były w tym czasie jeszcze dopracowane. Oficerowie PPK kończąc wyższe szkoły oficerskie bardzo niewiele o kontroli ruchu granicznego. Ruch samolotów w tym okresie odbywał się chaotycznie, bez z góry ustalonego harmonogramu. Pierwsze samoloty latały do Moskwy, Berlina, Zurichu i Paryża. Od roku 1947 zaczyna się działalność ujęta w ramy rozkazów i zarządzeń.

Z dniem 14 maja 1947 r. Kierownikiem PPK zostaje ppor. Stanisław Sikora, Zastępcą w tym

czasie jest ppor. Tadeusz Jarmoliński.

Jeśli chodzi o organizację służby, to pasażerów na odlot obsługiwało 2 oficerów, na przylocie 1 oficer, czwarty oficer pełnił swe obowiązki na płycie lotniska. Kontroli paszportowej dokonywano spisując wszystkie dane z paszportu i sprawdzano wize oraz fakt, czy nazwisko kontrolowanej osoby nie figuruje w skorowidzu kontrolera. Wszystkie te czynności wykonywano jawnie, bez utajenia, gdyż miejsce pracy kontrolera było doskonale widoczne dla pasażerów. Nie była to kabina lecz zwykły stół i krzesło. Z punktu widzenia służbowego nie było to wygodne. Pasażer nie powinien odczuwać faktu zainteresowania jego osobą przez WOP.

Odprawę na odlot jak i na przylocie wykonywano w jednej Sali. Przyjmując samolot na przylocie oficer PPK wchodził do samolotu witając pasażerów, następnie zbierał paszporty i wychodził do drzwi samolotu, gdzie stojąc wyczytywał nazwiska a pasażerowie pojedynczo wychodzili z samolotu, stawali obok, po czym gdy wszyscy już wyszli byli odprowadzani do sali odpraw. Natomiast odprawiając samolot na odlot kontroler po wejściu pasażerów do samolotu wchodził z paszportami, czytał nazwiska i dopiero wtedy oddawał paszporty pasażerom.

Pisząc o zorganizowanej działalności przejścia granicznego, nie sposób nie przedstawić przynależności służbowej oraz miejsca w strukturze organizacyjnej Wojsk Ochrony Pogranicza. PPK Okęcie był jedynym przejściem granicznym podległym bezpośrednio pod Dep. WOP, choć nie było to jedyne lotnicze przejście kontrolne, ponieważ istniało już przejście graniczne na lotnisku w Gdańsku.

Z dniem 3 marca 1947 r. na podstawie Rozkazu Naczelnego Dowódcy nr 077/ORG PPK przyjęły nazwę Granicznych Placówek Kontrolnych. Wprowadzono typowe godła i urzędowe tablice w kolorze czerwonym o treści: „Rzeczypospolita Polska, Graniczna Placówka Kontrolna Wojsk Ochrony Pogranicza”. Wprowadzono również urzędowe tablice metalowe w kolorze białym o druku wypukłym zielonym w języku polskim i francuskim o treści: „Kontrola Paszportowa” i „Controlle des passports”. Zmieniony został również numer przejścia granicznego na Okęciu z nr 56 na nr 60. Wynikało to z powiększenia się liczby przejść granicznych. Pełna nazwa przejścia granicznego na Okęciu brzmiała: Graniczna Placówka Kontrolna nr 60 – Warszawa Okęcie.

Jedynym w tym czasie dokumentem regulującym zasady służby na przejściu granicznym były tzw. „Tymczasowe Wytyczne dla PPK”. Zostały one opracowane na podstawie Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 lipca 1938 r. /Dz. URR Nr 65/38 poz. 489/ i miały obowiązywać do momentu opracowania i zatwierdzenia szczegółowej Instrukcji.

Do zakresu działania oficerów i żołnierzy pełniących służbę na PPK należało przestrzeganie, by osoby przekraczające granicę państwa stosowały się do obowiązujących w Polsce przepisów normalizujących warunki wjazdów, wyjazdów przez jej obszar. W szczególności

organa PPK miały kontrolować czy osoby przybywające na teren Polski i opuszczające ją posiadały wymagane przepisami polskimi dokumenty zezwalające na wjazd, wyjazd lub przejazd przez jej terytorium w miejscu i czasie określonym w danym dokumencie.

Placówką do dnia 6 stycznia 1950 r. dowodził kpt. Tadeusz Jarmoliński. Od tego dnia do 20 czerwca 1954 r. Granicznym Przejściem Kontrolnym na lotnisku paszportowo-celnym Okęcie dowodził por. Tadeusz Wypiorczyk, któremu nieobce były problemy związane z kontrolą ruchu granicznego, gdyż już dwa lata pracował w GPK jako kontroler.

Początek lat 50-tych, to zwiększenie natężenia ruchu granicznego w GPK Okęcie, a co za tym idzie zwiększenie zakresu obowiązków i tak już niełatwej pracy oficerów WOP. Zaczęły się mnożyć fakty fałszowania dokumentów. Stosowano różnego rodzaju sposoby przemykania towarów. Należy pamiętać, że był to okres „zimnej wojny”. Kontrolerzy zobowiązani byli zwracać większą uwagę na fakty stanowiące zagrożenie dla dobra naszego państwa. Musieli wykazywać wzmożoną czujność przy kontroli podróżnych. Ich podstawowym zadaniem było ujawnianie osób, których obecność w naszym kraju była niepożądana. Dostosowując się do wymogów czasu, Główny Inspektorat WOP opracował „Tymczasową Instrukcję o kontroli ruchu granicznego na lotnisku paszportowo-celnym”. Tym samym tok służby na GPK został sprecyzowany i ujęty w ścisłe ramy.

Instrukcja zawierała pięć części, a mianowicie:

1. Organizacja służby
2. Organizacja odpraw granicznych
3. Postępowanie w szczególnych przypadkach
4. Bezpieczeństwo służby na lotnisku
5. Dokumentacja GPK

Organizacja służby polegała na:

- A. Kontroli osób przekraczających granicę
- B. Kontroli samolotów
- C. Zabezpieczeniu samolotów podczas dokonywania kontroli
- D. Zabezpieczeniu samolotów na trasie płyta zagraniczna - miejsce startu i odwrotnie
- E. Zabezpieczeniu samolotu na postoju (zgłoszenie do odprawy)
- F. Zabezpieczeniu Sali odpraw paszportowo-celnych
- G. Kontroli ruchu osób na płycie zagranicznej

Sposób odprawy w tamtych czasach różnił się bardzo od odprawy dzisiejszej. Dzieliła się ona na odprawę wstępną i ścisłą. Poza tym kontroler asystował przy odprawie celno-dewizowej. Kontrola wstępna polegała na krótkim skontrolowaniu pasażera i jego dokumentu podróży poprzez porównanie zdjęcia w paszporcie z osobą posługującą się tym paszportem lub na wywołaniu nazwiska i spostrzeżeniu reakcji podróżnego.

Kontrola ścisła natomiast odbywała się w pomieszczeniu, w którym kontroler sprawdzał czy dokument nie jest sfalszowany lub podrobiony, czy wiza jest aktualna oraz czy osoba przekraczająca granicę nie widnieje w skorowidzu kontrolerskim. Kończąc odprawę ścisłą, kontroler wpisywał nazwisko pasażera oraz jego podstawowe dane do książki, która zawierała ewidencję osób przekraczających granicę do i z Polski. Jeżeli wszystko było w porządku, przystawiał na odpowiedniej stronie w paszporcie stempel stanowiący dowód przejścia granicy. Asysta oficera GPK WOP Okęcie przy odprawie celno-dewizowej była w tym czasie dość ważną czynnością. Pełnić ją mógł tylko wyznaczony oficer.

Dokumentacja GPK WOP Warszawa-Okęcie, która wówczas obowiązywała, składała się z następujących dokumentów:

1. Książka służby granicznej
2. Książka podziału służby
3. Książka ruchu samolotów
4. Ewidencja osób przekraczających granicę do Polski i osób z niej wyjeżdżających
5. Ewidencja skradzionych (zagubionych) dokumentów
6. Album wzorów podpisów
7. Album wzorów dokumentów uprawniających do przekraczania granicy
8. Książka nieścistości w dokumentach
9. Skorowidz kontrolerski
10. Ewidencja osób wojskowych państw obcych przekraczających granicę

Następnym dowódcą GPK Okęcie był por. Władysław Kamiński. Pełnił te obowiązki od 20 czerwca 1954 r. do czerwca 1956 r. Przez następny rok obowiązki Dowódcy pełnił mjr Karbowski. Od czerwca 1957 r. dowództwo objął przybyły z DWOP mjr Lucjan Poziemski.

Koniec lat 50-tych i początek lat 60-tych charakteryzował się wypracowaniem form i metod służby granicznej, które stały się podwalinami do powstania jednego z największych przejść granicznych w Polsce.

W roku 1961 r. wprowadzono etaty kierowników zmian. Kadra kontrolerska pracowała od godziny 6.00 do godziny 14.00, lub od godziny 14.00 do ostatniego odlotu samolotu. Kontrolerzy pracowali tydzień rano i tydzień po południu.

W roku 1962 procedura odprawy granicznej została zasadniczo zmieniona. Przede wszystkim polegało to na tym, że już po odprawie paszportowej zwracano pasażerowi paszport. Kontrola dokumentów dokonywano w kabinie, w której pracowało dwóch kontrolerów. Jeden z nich pracował na skorowidzu, zadaniem drugiego było ustalenie tożsamości podróżnego, analiza dokumentu oraz jego ostemplowanie. W książce służby odnotowywano kto pracował na skorowidzu i kto dokonywał pozostałych czynności.

W roku 1963 podwyższono liczbę etatów w PGK, w związku z tym zaistniała możliwość polepszenia warunków służby kadry. Służbę pełniono co drugi dzień, a za pracę w niedzielę

doliczono rekompensaty. Stan osobowy Placówki wynosił 82 żołnierzy zawodowych.

W roku 1965 wprowadzono kolejne novum – wydawanie wiz przez GPK.

Od 1965 roku GPK przeszły pod bezpośredni nadzór Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Przy MSW powstał zarząd Kontroli Ruchu Granicznego. Od początku 1972 r. pion KRG przeszedł pod bezpośredni nadzór WOP.

Płk Poziemski dowodził GPK Okęcie do 1972 r., jego Zastępcą w tym czasie był ppłk Zborowski. Od 1972 r. Dowódcą został ppłk Ryszard Dobrowolski. Zastępcami ppłk. Dobrowolskiego byli ppłk Iwański, ppłk Solicki i ppłk Niedzielski.

W listopadzie 1972 wprowadzono służbę trzymianową. Kontroler pracował 24 godziny i miał 48 godzin wolnych od służby. W okresie zimowym część kontrolerów była zwalniana ze służby nocnej. Do rana zostało przeważnie dwóch kontrolerów. W czasie trwania sezonu letniego, gdy nasilenie ruchu pasażerskiego było największe stosowano tzw. pomoce. Polegały one na tym, że w drugim dniu wolnym kontroler przychodził do służby na 6-7 godzin w tzw. godzinach szczytu. Od stycznia 1973 stworzono zmiany o stałych składach. Wprowadzono etaty kierowników zmian.

Metody i formy służby dostosowywano do wymogów czasu. Dzięki zabiegom Dowódcy w 1975 r. wprowadzono do kabin kontrolerskich telewizję przemysłową likwidując jednocześnie skorowidze.

Dnia 1 kwietnia 1977 r. obowiązki Dowódcy GPK objął ppłk Edward Solicki.

W roku 1978 mjr Władysław Bieliński rozkazem Dowódcy WOP obejmuje stanowisko Zastępcy Dowódcy GPK do spraw KRG. (pracujący w GPK Okęcie od 1957 r., w tym czasie przeszedł wszystkie szczeble hierarchii służbowej od kontrolera przez kierownika zmiany do zastępcy dowódcy).

W roku 1979, po raz pierwszy w historii GPK WOP, został utworzony w GPK Okęcie etat Zastępcy Dowódcy ds. Politycznych. Rozkazem Dowódcy WOP Nr 0248 z dnia 10.12.79 r. został na to stanowisko wyznaczony mjr Janusz Dancewicz.

Rozkazem Dowódcy WOP ppłk Janusz Dancewicz przekazał obowiązki Zastępcy Dowódcy ds. Politycznych w GPK kpt. Jackowi Polewce z dniem 1 kwietnia 1984 r. Ppłk Dancewicz przeszedł do pracy w DWOP.

Dotychczasowa organizacja służby w GPK oparta była o system 3-zmianowy. W wyniku wzmożonego ruchu granicznego zaistniała pilna konieczność modyfikacji systemu pełnienia służby. W wyniku przeprowadzonych analiz Dowódca GPK płk Edward Solicki postanowił wystąpić do Dowódcy WOP o zgodę na utworzenie czwartej zmiany, a tym samym pracy w systemie służby 4-zmianowej.

GPK Warszawa-Okęcie funkcjonował do końca 1990 r., tj. do rozformowania Wojsk Ochrony

Pogranicza.

Opracowano: na podstawie kroniki „Zarys dziejów GPK – WOP W-wa, Okęcie”.